

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูใน
โรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์
GUIDELINES FOR LEARNING MANAGEMENT IN 21 CENTURY BASED
ON ARIYASACCA 4 OF TEACHERS IN MUNICIPAL SCHOOLS
UNDER THE LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION
IN SURIN PROVINCE

¹อภินันท์ จิรชนะกรชัย, ²พระครูวิริยปัญญาภิวัฒน์ และ ³ชูชัย ประดับสุข

¹Aphinan Chirachanakonchai, ²Phrakhruwiriyaphanyaphiwat and

³Chuchai Pradubsook

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Mr.Aphinan1985@gmail.com

Received: May 25, 2024; **Revised:** June 23, 2024; **Accepted:** August 30, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็น

¹ นิสิต หลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

³ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครู จำนวน 98 คน แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 รูป/คน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีความต้องการจำเป็น และข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ความต้องการจำเป็นด้านการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ จากการวิเคราะห์ พบว่า ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีการศึกษาดูงาน จัดหาสื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวก กำจัดระบบการใช้งานอินเทอร์เน็ตให้กับผู้เรียน ครูควรพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการสอนทักษะทางอาชีพและเข้าใจทักษะการใช้เทคโนโลยี ควรออกแบบการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนและเสริมแรงทางบวกแก่ครู ครูควรมีการแก้ปัญหาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ส่งเสริมให้เป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ครูควรมีการจัดเนื้อหาหลักสูตรที่เน้นทักษะการตัดสินใจ มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเชิงวิชาการและสร้างเครือข่ายในการสอน ควรหาแนวทางช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนให้ตรงความต้องการ ของผู้เรียน

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้, ศตวรรษที่ 21, อริยสัจ 4

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the essential needs for learning management in the 21st century of teachers in municipal schools under the local administrative organization in Surin Province, 2) to study methods for learning management in the 21st century according to the Ariyasacca 4 of teachers in municipal schools under the local administrative organization in Surin Province, and 3) to propose guidelines for learning management in the 21st century according to the Ariyasacca 4 of teachers in municipal schools under the local administrative organization in Surin Province. The research design was a mixed methods design between quantitative and qualitative research. Questionnaire was used for 98 sample group. Interview form was used for 7 key informants. Statistics used were mean, percentage, standard deviation, index of essential needs, and content information. The research results were found that essential needs for learning management in the 21st century of teachers in municipal schools under the local administrative organization in Surin Province of 6 aspects were at

a highest level. Guidelines for learning management in the 21st century according to the Ariyasacca 4 of teachers in municipal schools under the local administrative organization in Surin Province were found that the teachers should encourage students to practice creative thinking skills, study tours, procurement of media, equipment, and technology, and internet usage for students; the teachers should develop themselves in line with the teaching of professional skills and understand the skills of using technology; learning should be designed according to the needs of the learners, exchange and positive reinforcement for teachers. The teachers should solve each student's problems individually; promote good leadership and followership. The teachers should organize curriculum content that emphasizes decision-making skills, having academic exchange activities and network building in teaching. There should be ways to help, promote, and support students to meet their needs.

Keywords: Learning management, 21st century, Ariyasacca 4

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 จัดทำขึ้นเพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ กำหนดวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ตัวชี้วัด และยุทธศาสตร์ของแผนการศึกษาแห่งชาติไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา 4 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะ 3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคีและร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง โดยยึดหลักการสร้างเครือข่ายและให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม มีการกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับองค์กร หน่วยงานของตน สนับสนุนให้สังคมทุกภาคส่วนและทุกระดับได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อความสำเร็จ (ประยูร อัครบวร, ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน และกมลทิพย์ ศรีหาเศษ, 2553 : 13.) สถานศึกษาจะต้องพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุม มีการบริหารจัดการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถนำไปใช้ได้ตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป. : 8) ดังนั้น แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้นครูจำเป็นต้องมีการนำเอาหลักธรรมมาบูรณาการเข้ากับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา นั่นก็คือ ตามหลัก อริยสัจ 4

หลักอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่บนหลักของเหตุและผล ตลอดทั้งการเรียนการสอน การดำเนินชีวิต การแก้ปัญหาต่าง ๆ ต้องอาศัยกระบวนการแห่งปัญญาที่ต้องคิดหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา โดยเฉพาะหัวใจ คำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ที่อริยสัจ 4 ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในปฐมเทศนาแก่สหายเก่าของพระองค์ คือ ปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (ปัจจุบันเรียกว่า สารนาถ) ใกล้เมืองพาราณสี อริยสัจ 4 ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ในทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า กระบวนการเรียนรู้หลักอริยสัจ 4 พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงกระบวนการเกิดและกระบวนการเรียนรู้ของการดับของทุกข์ ซึ่งเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ของเหตุและผลทั้งในกระบวนการเกิดและกระบวนการดับของทุกข์ ดังที่ท่านพระอัสสชิเถระ (พระเถระรูปสุดท้ายในกลุ่มพระปัญจวัคคีย์) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546 : 155). จากคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้เป็นวิธีการนำไปสู่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของการบริหารสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ นั้น เป็นกระบวนการจัดการศึกษาเฉพาะโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีทั้งหมด 11 โรงเรียน ประกอบด้วย 1) โรงเรียนเทศบาล 1 “สุรินทร์วิทยาคม” 2) โรงเรียนเทศบาล 2 “วิรัชศึกษา” 3) โรงเรียนเทศบาล 3 “เทศบาลอนุสรณ์” 4) โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลกระหาด 5) โรงเรียนเทศบาลท่าตูม 6) โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลกันทรจระมวล 7) โรงเรียนเทศบาลรัตนบุรี 8) โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลผักไหม 9) โรงเรียนเทศบาลตำบลแคน 10) โรงเรียนเทศบาลสังขะ และ 11) โรงเรียนกีฬาหมื่นศรีวิทยานุสรณ์ โรงเรียนที่ผู้วิจัยกล่าวมานี้ มีการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์มองเห็นอนาคตในกาลข้างหน้า ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ครู รวมไปถึงบุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน ภาครัฐกิจและภาครัฐที่มีอยู่ในชุมชนมาร่วมมือกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา มีการวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกด้านของสถานศึกษา อันเป็นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภูมิสังคม คือ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งเป็นมวลประสบการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนตามศักยภาพของแต่ละบุคคล (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2555 : 425)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ในการจัดการเรียนรู้ของครู ทำให้ผู้เรียนมีสติปัญญา มีความรู้ ความสามารถ มีความเจริญงอกงามทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ดังนั้น ครูจะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลดีที่สุดเพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เรียนให้เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เรื่องแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครู โรงเรียนเทศบาล 2 “วิรัชศึกษา” อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โรงเรียนเทศบาลท่าตูม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และโรงเรียนเทศบาล 3 “เทศบาลอนุสรณ์” อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 118 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครู โรงเรียนเทศบาล 2 “วิรัชศึกษา” อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โรงเรียนเทศบาลท่าตูม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และโรงเรียนเทศบาล 3 “เทศบาลอนุสรณ์” อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 98

คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญต่อแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 7 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้การสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการใช้แบบการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์ สรุปและนำเสนอในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์

ด้าน	สภาพปัจจุบัน		ภาพที่ควรจะเป็น		PNI _{Modified}	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ	4.05	0.72	4.61	0.55	0.1383	2
2. ทักษะความคิดสร้างสรรค์	4.16	0.70	4.69	0.49	0.1274	3
3. ทักษะการสื่อสาร	4.24	0.65	4.71	0.47	0.1108	5
4. ทักษะการทำงานร่วมกัน	4.32	0.65	4.74	0.44	0.0972	6
5. ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.13	0.74	4.72	0.45	0.1429	1
6. ทักษะทางอาชีพและการใช้ชีวิต	4.20	0.66	4.70	0.49	0.1190	4
ค่าเฉลี่ยรวม	4.18	0.69	4.70	0.48	0.1244	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.18 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านทักษะการทำงานร่วมกัน ค่าเฉลี่ย 4.32 ด้านทักษะการสื่อสาร ค่าเฉลี่ย 4.24 ด้านทักษะทางอาชีพและการใช้ชีวิต ค่าเฉลี่ย 4.20 ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ย 4.16 ด้านทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ค่าเฉลี่ย 4.13 ด้านทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ค่าเฉลี่ย 4.05

2. ผลการวิเคราะห์วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) ด้านทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ครูมีการทำความเข้าใจกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนทราบถึงสาเหตุของความไม่เข้าใจ โดยนำปัญหามาพูดคุยแล้วแก้ไขทีละประเด็น จนเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ และครูมีการจัดการเรียนการสอนโดยการศึกษาความต้องการของผู้เรียนรายบุคคล จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์อย่างมีอิสระ 2) ด้านทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสร้างสถานการณ์หรือเหตุการณ์จำลองในห้องเรียนให้เห็นความสำเร็จของคนที่ประสบความสำเร็จในระดับประเทศและสากล ครูมีการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มให้เพื่อนช่วยเพื่อนโดยออกแบบการคิดอย่างสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์หาเหตุผล 3) ด้านทักษะการสื่อสารใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม ครูมีการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้สื่อสารอย่างอิสระบนพื้นฐานของการสื่อสารอย่าง

สร้างสรรค์ ผู้เรียนมีโอกาสได้กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง ครูจัดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารอย่างถูกวิธีโดยใช้หลักการทางภาษาต่างๆ ให้ผู้เรียนฝึกตนเอง มีการทดสอบประเมินผล หากจุดเด่นข้อจำกัดเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น 4) ด้านทักษะการทำงานร่วมกันส่งเสริมให้เป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม จากจากสถานการณ์จริงในห้องเรียนโดยใช้ระบบการทำงานกลุ่มเป็นหลักในการขับเคลื่อนงาน ให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทของตนเองอย่างสร้างสรรค์ 5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ครูมีการใช้เทคโนโลยีประกอบการสอนและเป็นต้นแบบที่ดีในการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สามารถเลือกใช้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือสามารถให้คำปรึกษาผู้เรียนได้ เมื่อผู้เรียนต้องการ ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน มีความรู้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์และโทษของการใช้เทคโนโลยีโดยใช้กระบวนการทำงานกลุ่มเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเพื่อนในห้องเรียนกับครู 6) ด้านทักษะทางอาชีพและการใช้ชีวิต ครูมีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในห้องเรียน และการดูงานนอกสถานที่โดยคำนึงถึงความต้องการและความเหมาะสมของผู้เรียนแต่ละคน ครูมีการกำหนดรายวิชาสอนเกี่ยวกับทักษะชีวิตโดยตรง ซึ่งยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ มีแนวทางดังนี้ 1) ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ ครูควรจัดเนื้อหาหลักสูตรที่เน้นทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างต่อเนื่องให้ผู้เรียนแต่ละระดับชั้น สามารถนำไปต่อยอดในอนาคตได้ 2) ด้านทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ควรส่งเสริมให้ครูออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างเนื้อหาตามความต้องการของผู้เรียนเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างอิสระ ควรจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเชิงวิชาการเพื่อให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาทักษะการสอนให้มีประสิทธิภาพมาก 3) ด้านทักษะการสื่อสารใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม ควรมีการเสริมแรงทางบวกแก่ครูในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะการสื่อสารทั้งการมอบรางวัล การยกย่องชมเชย ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียน ฝึกทักษะการคิดสร้างสรรค์โดยการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมการแข่งขันด้านการพูดการสื่อสารทั้งภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการสื่อสารของตนเอง 4) ด้านทักษะการทำงานร่วมกัน ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ควรส่งเสริมให้ครูออกแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้จริง ครูควรจัดให้ผู้เรียน ได้นำเสนอผลงานโดยผ่านในรูปแบบของโครงการให้ผู้เรียนได้ฝึกความกล้าแสดงออกในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีอาจเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้เพื่อนผู้เรียนกับคณะครูได้เห็นความสามารถ และศักยภาพของผู้เรียน 5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมิกิจกรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับครูเพื่อพัฒนาทักษะการสอนด้านเทคโนโลยี ครูควรจัดหาสื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีสำหรับการจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ ครู

ควรนำผลการเรียนมาจัดเรียงลำดับห้องตามเกณฑ์ของผู้เรียนโดยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเป็นผู้รับทราบเพื่อให้ผู้เรียนยังคงรักษาผลการเรียนตลอดเวลาและพัฒนาตนเองให้มีผลการเรียนที่ดีอยู่เสมอ ครูควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ เข้าใจทักษะการใช้เทคโนโลยีและสามารถถ่ายทอดกระบวนการนำเทคโนโลยีมาคัดกรองข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินข้อมูลได้อย่างถูกต้อง 6) ด้านทักษะทางอาชีพและใช้ชีวิต ครูควรส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อเฉพาะด้านสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถและมีความสนใจตามความเหมาะสมของผู้เรียนแต่ละคน ควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองและกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้านทักษะทางอาชีพของผู้เรียนที่มีความสอดคล้องกับทักษะทางการเรียนในศตวรรษที่ 21 ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าร่วมแข่งขันทักษะวิชาการด้านอาชีพเพื่อเกิดการเรียนรู้ และนำไปพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นเพื่อจะได้เป็นอาชีพที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์” มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิจัยด้านความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยพบว่า มีด้านความต้องการจำเป็นที่มีลำดับมากที่สุดมี 6 ด้านดังต่อไปนี้ ลำดับที่ 1 ด้านทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ลำดับที่ 2 ด้านทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ลำดับที่ 3 ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ ลำดับที่ 4 ด้านทักษะทางอาชีพและการใช้ชีวิต ลำดับที่ 5 ด้านทักษะการสื่อสาร และลำดับที่ 6 ด้านทักษะการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไฉไลศรี เพชรใต้ () ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นและแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพบว่า สมรรถนะการใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมา คือ สมรรถนะการวิเคราะห์ผู้เรียน

2. ผลการวิจัยวิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยพบว่าวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 6 ด้านดังนี้ 1) ด้านทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ 2) ด้านทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ 3) ด้านทักษะการสื่อสาร 4) ด้านทักษะการทำงานร่วมกัน 5) ด้านทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) ด้านทักษะทางอาชีพและการใช้ชีวิต เมื่อพิจารณาวิธีการจัดการเรียนรู้มากที่สุด 3 ด้าน 1) ด้านทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า ครูมีการใช้เทคโนโลยีประกอบการสอนและเป็นต้นแบบที่ดีในการ

นำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สามารถเลือกใช้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถให้คำปรึกษาผู้เรียนได้เมื่อผู้เรียนต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติพงศ์ โภคาพานิช (2563) ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาครูของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาควรมีระบบการนิเทศติดตามและประเมินผลการพัฒนาสื่อและการใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อนำผลมาปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ด้านทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ พบว่าครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียนโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริสา ไวแสน และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ สถานศึกษามีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์ตรงโดยการให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องชุมชนของตนเอง การจัดการเรียนรู้มีการฝึกฝนและหาวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดด้วยวิธีการตั้งคำถาม

3. ผลการวิจัยแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยพบว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 6 ด้านดังนี้ 1) ด้านทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ 2) ด้านทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ 3) ด้านทักษะการสื่อสาร 4) ด้านทักษะการทำงานร่วมกัน 5) ด้านทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) ด้านทักษะทางอาชีพและการใช้ชีวิต เมื่อพิจารณาแนวทางการจัดการเรียนรู้มากที่สุด 3 ด้าน 1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า ควรจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับครู เพื่อพัฒนาทักษะการสอนด้านเทคโนโลยีและมีการสร้างเครือข่ายในการสอนเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิชาการอยู่เสมอ 2) ด้านทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ พบว่า ครูควรมีการจัดเนื้อหาหรือหลักสูตรที่เน้นทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรลักษณ์ คำหว่าง และนงลักษณ์ ใจฉลาด (2560) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นทักษะด้านการจัดการเรียนรู้และนวัตกรรม ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ไขปัญหา มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ วางแผนการดำเนินกิจกรรมในด้านการส่งเสริมกระบวนการคิดและการแก้ไขปัญหาต่อครู โดยเน้นทักษะการคิดเพื่อสร้างรูปแบบและวิธีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้วยกระบวนการวิจัย และกระบวนการเรียนรู้แบบโครงงาน อบรม/สร้างเครื่องมือเน้นทักษะกระบวนการคิด ฝึกปฏิบัติโดยใช้กรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาตามรูปแบบและ

ขั้นตอนของทักษะการคิดที่เป็นระบบ 3) ด้านทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ พบว่า ควรส่งเสริมให้ครูออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างเนื้อหาตามความต้องการของผู้เรียนเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ ส่องทอง (2564) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการในการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษา และแหล่งการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ด้านกลยุทธ์ในการจัดการชั้นเรียน และ 2) แนวทางการพัฒนาทักษะ การจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 การสร้างและพัฒนาหลักสูตร คือ สถานศึกษาควรมีการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และบริบทของสถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนเป็นสำคัญในศตวรรษที่ 21 และมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ด้านที่ 2 การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ คือ สถานศึกษาควรมีการสนับสนุนให้ครูวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ครูใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ ให้การกำกับติดตามนิเทศการใช้หน่วยการเรียนรู้ของครู เป็นรายภาคเรียน ด้านที่ 3 กลยุทธ์ในการจัดการชั้นเรียน คือ สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมให้ครูเข้ารับการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เช่น การศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ด้านที่ 4 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ คือ สถานศึกษาควรมี การสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมให้ครูสร้างองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยที่หลากหลาย และด้านที่ 5 การสร้างและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ คือ สถานศึกษาควรมีจัดให้มีห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์และแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย ผู้บริหารสถานศึกษาให้การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ด้านทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ คือ 1) ครูควรจัดเนื้อหาหรือหลักสูตรที่เน้นทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 2) ควรจัดการอบรมพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการตัดสินใจ ด้านทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ 3) ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกทักษะการคิดสร้างสรรค์ 4) ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู เป็นต้น ด้านทักษะการทำงานร่วมกัน คือ 1)

ควรส่งเสริมให้ครูออกแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้จริงและใช้กระบวนการนิเทศติดตามในการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 2) ครูควรจัดให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานในรูปแบบของโครงงานให้ผู้เรียนได้ฝึกการกล้าแสดงออกในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี 3) ครูควรพาผู้เรียนไปศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ ด้านทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ 1) ครูควรมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับครู 2) ครูควรจัดหาสื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีอย่างเพียงพอ 3) ครูควรนำผลการเรียนมาจัดเรียงลำดับห้องตามเกณฑ์ของผู้เรียน 4) ครูควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้และเข้าใจทักษะการใช้เทคโนโลยี สามารถเป็นต้นแบบและที่ปรึกษาให้ผู้เรียนได้ เป็นต้น ด้านทักษะทางอาชีพและการใช้ชีวิต 1) ครูควรส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อเฉพาะด้านสำหรับผู้เรียน 2) ควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเอง และทักษะทางอาชีพสอดคล้องกับทักษะทางการเรียนในศตวรรษที่ 21 3) ครูควรขยายผลการจัดการเรียนการสอนไปยังสายชั้นอื่นๆ 4) ควรส่งเสริมให้ครูสร้างการสอนในการเลือกอาชีพของผู้เรียน 5) ครูควรจัดหาสื่อ อุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกให้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤติพงศ์ โภคาพานิช. (2563). *สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาครูของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์สกลนคร.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). *การบริหารหลักสูตร*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไฉไล ศรีเพชรใต้. (2564). *ความต้องการจำเป็นและแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วารสารชุมชนวิจัย. ปีที่ 15 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2564).
- ประยูร อัครบวร ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และกมลทิพย์ ศรีหาเศษ. (2553). *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปณิธิ เจริญรักษ์. (2563). *แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 สุราษฎร์ธานี*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร (โกศลสุวัฒน์). (2563). *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามหลักอริยสัจ 4 สำหรับผู้เรียนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลัดดาวัลย์ สะอึ้งทอง. (2564). *แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1*". บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- วรลักษณ์ คำหว่าง และนางลักษณ์ ใจฉลาด. (2560). *แนวทางการพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก*". วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1, (มกราคม-มิถุนายน 2560)
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2555). *ผู้เรียนเป็นสำคัญ*. ใน สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สุริสา ไวแสน และ สุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2565). *การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24*". วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ปีที่ 41 ฉบับที่ 2. (มีนาคม-เมษายน 2565).

